

Intersectorale aanbevelingen voor de praktische uitvoering van afzondering en fixatie in de context van agressie en escalatie

Els Vanlinthout, Kathleen De Cuyper, Jasper Vanhoof, Tine Peeters, Tim Opgenhaffen, Sara Nijs, Theo van Achterberg, Chantal Van Audenhove

1. Situering onderzoek
2. Delphi studie
3. Resultaat: aanbevelingen

1. SITUERING ONDERZOEK

Situering onderzoek

- Wanneer preventie en alternatieve interventies niet werken, is afzondering en fixatie toelaatbaar
  - Als laatste redmiddel
  - In de context van agressie en/of escalatie
- **Hoe** zo humaan mogelijk en conform de mensenrechten afzondering en fixatie toepassen?
  - Weinig wetenschappelijk onderzoek naar praktische uitvoering
  - Mensenrechterlijke bronnen geven weinig concrete aanbevelingen

Intersectorale aanbevelingen voor de praktische uitvoering van afzondering en fixatie

De residentiële GGZ

- Onderdeel van brede MDR voor de residentiële GGZ

Residentiële voorzieningen minderjarigen buiten de GGZ

- Brede richtlijn in de maak

- In de context van agressie en/of escalatie

Doelpubliek van de aanbevelingen

Alle residentiële voorzieningen voor minderjarigen

- Centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning
- Centra voor integrale gezinszorg
- Onthaal-, oriëntatie, en observatiecentra
- Observatie- en behandelcentra
- Organisaties voor bijzondere jeugdzorg met module 'verblijf'
- Centra voor ernstige gedrags- en emotionele stoornissen (GES+)
- Gemeenschapsinstellingen
- GGZ-voorzieningen voor kinderen en jongeren
- Multifunctionele centra voor kinderen en jongeren met een handicap met ondersteuningsfunctie 'verblijf'
- Internaten met permanente openstelling (IPO)

Alle residentiële GGZ-voorzieningen volwassenen

- Afdelingen voor volwassenen (+ 18 jaar) van psychiatrische ziekenhuizen
- Afdelingen voor volwassenen (+ 18 jaar) van algemene ziekenhuizen
- Residentiële revalidatiecentra (voor verslaving) voor volwassenen (+ 18 jaar)
- Psychiatrisch verzorgingstehuizen

Onderzoeksvragen

1. **Welke technieken** kunnen aanbevolen worden voor de toepassing van afzondering en fixatie?
2. Kunnen er **leeftijdsgrenzen** aanbevolen worden? Zo ja, welke?
3. Kunnen er **maximale tijdsduren** aanbevolen worden? Zo ja, welke?

En hoe dienen de hulpverleners ermee om te gaan wanneer het ernstig en acuut gevaar voor de fysieke en/of psychische integriteit van de zorggebruiker of andere personen aanwezig blijft na het verlopen van deze tijdsduur?

2. DELPHI STUDIE

De Delphi-methode

- **Consensusmethode:** expert-opinies verzamelen, samenbrengen en uitwisselen om tot een groepsstandpunt te komen.
- Keuze Delphimethode:
  - Weinig of tegenstrijdige wetenschappelijke literatuur
  - Visie ervaringsdeskundigen en expert-professionals zijn belangrijk voor dit onderwerp
  - Gevoelig + maatschappelijk relevant onderwerp

Ontwikkeling stellingen: literatuurstudie

Verzamelen wetenschappelijke literatuur

- Artikels, richtlijnen en rapporten
- klinische en (ortho-)pedagogische wetenschappelijke literatuur

Juridische analyse

- Vanuit juridisch perspectief gecontroleerd

73 stellingen

- concrete handelingen
- lichaamshoudingen
- gebruik van materialen
- maximale tijdsduur van een afzondering en fixatie
- minimale tijdsduur tussen twee momenten van observatie of evaluatie
- ...

Rekrutering deelnemers

- Twee soorten experten:
  - Ervaringsdeskundigen (patiënt of familie)
  - Expert-professionals uit de verschillende sectoren
- Geselecteerd aan de hand van criteria

Deelnemers Delphi-ronde 1 en 2

	Ronde 1		Ronde 2	
	ervaringsdeskundigen	professionals	ervaringsdeskundigen	professionals
GGZ volwassenen	} 18	17	} 17	14
GGZ jongeren		18		14
Jeugdhulp	/	14	/	9
VAPH K/J	/	12	/	11
Totaal	18	61	17	48

Het consensuscriterium

- **Stelling aanvaarden** bij > 65% instemming in beide panels
(= eerder akkoord en akkoord)
  - **Stelling herwerken** voor volgende ronde
< 65% instemming in één van beide panels
Tussen 35-64% instemming over beide panels heen
  - **Stelling verwerpen** bij < 35% instemming over beide panels
heen
- Na twee ronden: consensus over **77 stellingen**

3. RESULTAAT: AANBEVELINGEN

■ Eindresultaat: 77 aanbevelingen

Opgedeeld per maatregel

- Fysieke interventie
- Mechanische fixatie
- Afzondering

Per maatregel

- Het team
- Handelingen, (materialen) en technieken
- Duurtijd
- Observeren, evalueren en registreren

Aanbevelingen rond leeftijd voor de 3 maatregelen

Voorbeelden aanbevelingen

Fysieke interventie

- Zorg ervoor dat tijdens een fysieke interventie steeds **één hulpverlener de leiding** heeft
- Gebruik bij een fysieke interventie het **tegen de grond werken** van een persoon (liggend fixeren) alleen als laatste keuze
- Streef ernaar dat een fysieke interventie in de regel **niet langer dan 15 minuten** duurt (of beëindig sneller)
- **Registreer** na afloop van de fysieke interventie zowel **observaties** als **evaluaties** van de fysieke interventies

Voorbeelden aanbevelingen

Mechanische fixatie

- Zorg ervoor dat tijdens het mechanisch fixeren een **hulpverlener uitleg geeft** aan de gefixeerde persoon; dit over elke stap van de procedure en zo kalm en duidelijk mogelijk
- Kies altijd voor **rugligging** indien het noodzakelijk is om iemand liggend mechanisch te fixeren
- Overweeg afzondering zonder mechanische fixatie als een alternatief voor verlengd mechanisch fixeren (> 15 minuten)
- Streef ernaar om de bevindingen van zowel de observaties als de evaluaties van de mechanische fixatie in de regel **elke 15 minuten te registreren**

Voorbeelden aanbevelingen

Afzondering

- Geef de zorggebruiker de kans om zich **zelfstandig naar de afzonderingskamer** te verplaatsen
- Voorzie **dagstructuur** tijdens afzondering om desoriëntatie te voorkomen
- Een persoon mag in het kader van agressie en/of escalatie **nooit langer dan 24 uur** worden afgezonderd
- Breng tijdens de observaties de zorggebruiker **op de hoogte van het effect** van de afzondering

Voorbeelden aanbevelingen

Leeftijd

- Indien bij kinderen van **12 jaar of jonger** een (dwang)maatregel in het kader van agressie en/of escalatie niet vermeden kan worden, overweeg dan in eerste instantie om een **fysieke interventie** toe te passen.
- Indien bij kinderen van 12 jaar of jonger een (dwang)maatregel in het kader van agressie en/of escalatie niet vermeden kan worden, **én** indien de lengte, het gewicht, de fysieke kracht en/of de voorgeschiedenis van het kind ervoor zorgt dat **fysieke interventie niet kan** worden toegepast, kies dan voor **afzondering**.
- Pas **geen mechanische fixatie** toe bij kinderen van 12 jaar of jonger.

- Vanlinthout, E., De Cuyper, K., Vanhoof, J., Peeters, T., Opgenhaffen, T., Nijs, S., van Achterberg, T., Van Audenhove, Ch. (2020). *De ontwikkeling van intersectorale aanbevelingen voor de praktische uitvoering van afzondering en fixatie in de context van agressie en escalatie*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. ([Rapport](#) - [Samenvatting](#))
- Vanlinthout, E., De Cuyper, K., Vanhoof, J., Peeters, T., Opgenhaffen, T., Nijs, S., van Achterberg, T., Van Audenhove, Ch. (2020). *Intersectorale aanbevelingen voor de praktische uitvoering van afzondering en fixatie in residentiële GGZ-voorzieningen en voorzieningen voor minderjarigen buiten de GGZ*. Voor toepassing in de context van agressie en escalatie. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

BEDANKT VOOR JULLIE AANDACHT

VRAGEN?